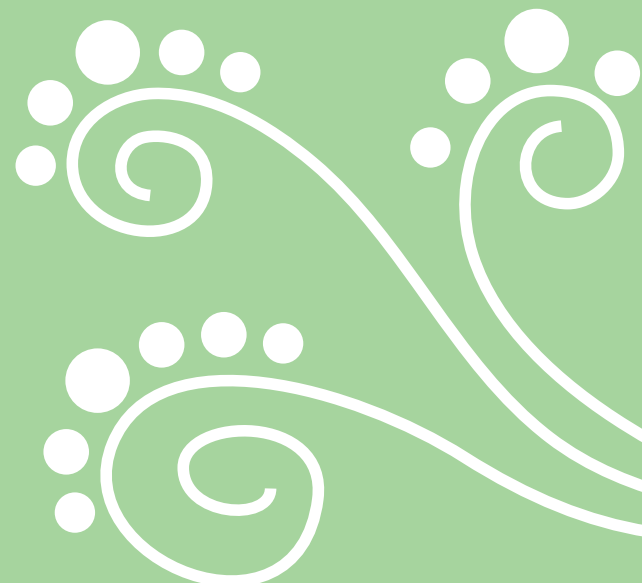

Friluftsliv og universell utforming

Universell utforming

Den generelle forståelsen av begrepet universell utforming er å utforme produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpasning og spesiell utforming.

Universell utforming tar utgangspunkt i mangfoldet i befolkningen og er en strategi for å skape et inkluderende samfunn med like muligheter for alle.

Flere hundre tusen mennesker i Norge har nedsatt funksjonsevne. Enkelte funksjonsnedsettelse er synlige, andre usynlige. For noen mennesker er det en vedvarende situasjon, for andre en fase i livet. De fleste av oss vil oppleve nedsatt funksjonsevne i deler av livet, for eksempel i forbindelse med sykdom, skade, graviditet eller alderdom. Tiltak som er utformet med tanke på mangfoldet i befolkningen og etter prinsippene om universell utforming, vil være funksjonelle og ha kvaliteter som alle vil ha glede og nytte av.

Lowverk

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven trådte i kraft 1.1.2009. Lovens formål er å fremme likestilling og likeverd, sikre like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltakelse for flest mulig uavhengig av funksjonsevne, og hindre diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne.

Plan- og bygningsloven er revidert og plandelen trådte i kraft 1.7.2009. I § 1-1 heter det at prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Byggesaksdelen med tilhørende forskrifter er ventet å tre i kraft 1.7.2010.

Friluftslovens formål er å sikre allmennhetens rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes.

Friluftsliv

Det bør utarbeides kommunale planer der det ligger gjennomtenkte vurderinger til grunn i forhold til hvilke områder som skal tilrettelegges etter prinsippene for universell utforming. Kort vei fra bosted, enkel tilgang til området, opplevelsesverdi og mulighet for naturvennlig tilrettelegging bør tas med i vurderingen.

Det er avgjørende å tenke helhetlig slik at tilgjengeligheten ivaretas gjennom hele området. Der det ikke lar seg gjøre å oppnå universell utforming, bør en tilstrebe så god tilgjengelighet som mulig.

Om konkurransen

Direktoratet for naturforvaltning inviterte i 2009 landets kommuner til konkurranse i tilrettelegging og bruk av friluftsområder. Konkurransens formål var å stimulere til økt friluftsliv, noe som innebærer god fysisk tilrettelegging, informasjon og utvikling av aktivitetstilbud. Gjennom tilrettelagte lavterskeltilbud inspirerer en nye brukere til naturopplevelse og økt fysisk aktivitet.

Deltasenteret hadde sekretariatsansvar for konkurransen. Juryen har bestått av representanter fra Direktoratet for naturforvaltning, Friluftsrådernes landsforbund, Friluftslivets fellesorganisasjon, Unge funksjonshemmede, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon og Deltasenteret.

Vinnerne av konkurransen er

Mandal kommune - fysisk tilrettelegging
Arendal kommune - aktivitet

Verdal kommune - informasjon
Tingvoll kommune - helhetlig bidrag

DIREKTORATET FOR
NATURFORVALTNING

DELTAENTERET

Kontaktpersoner

Elisabeth Sæthre
elisabeth.sathre@dirnat.no

Karen Kjeldsberg Pihl
karen.kjeldsberg.pihl@bufdir.no

Hytten ble bygd ut med handikaptalett for at personer med rullestol også skulle kunne overnatte.

Atkomstveier til eiendommen i fast grus.

Interne stier er anlagt i betong for å gi så mange som mulig god fremkommelighet.

Foto: Mandal kommune

Mandal kommune

Mandal kommune ligger i Vest-Agder fylke

Størrelse i areal: 212,2 km²

Folketall: 14 696 innbyggere (pr 01.01.10)

Skjærgården i Mandal er et av byens nære friluftsområder. Det er viktig at det fins et bredt spekter av rekreasjonsområder som er universelt utformet og beregnet for ulike typer aktiviteter som tur, bading, fiske m.v. Kommuneplanen for 2006-2017 har universell utforming og funksjonshemmede som satsningsområde. Mandal kommune startet i 2007 prosjektet Tilgjengelighet for alle i skjærgården.

Tiltakene omfatter blant annet

- Tilrettelegging av en hytte for overnatting
- Bygging av handikaptoalett som er åpent for alle
- Det er nå lagt til rette for at rullestolbrukere skal kunne komme i land fra båt med nedfellbar port i baugen, samt montert en mobil i land- og om bordstigningsheis på bryggen
- Etablering av en liten sandstrand og en baderampe. Tilgjengelig atkomst og god fremkommelighet for alle er ivaretatt
- Det er opparbeidet fiskeplass og grillplass som er tilrettelagt for rullestolbrukere

Samarbeidspartnere

Prosjektgruppen består av brukere og brukerorganisasjoner samt ansatte i kommunen. Fritidseiendommen som er tilrettelagt eies av Mandal kommune og vedlikeholdes og disponeres av Skriverhaven, som er et alternativt skoleslag for elever med nedsatt funksjonsevne i 1.-10. klasse. Stedet benyttes i dag av skolen til dagsturer og leirskoleopphold, og lånes ut til andre kommunale enheter og familier med medlemmer som har nedsatt funksjonsevne.

Økonomi/finansiering

Totalt har arbeidet kostet nærmere en million kroner. En del av dette var dugnad fra foreldre og ansatte ved Skriverhaven skole. Direktoratet for naturforvaltning har bevilget til sammen 350 000 kr. Mandal kommune og Fylkesmannen i Vest-Agder har også støttet prosjektet økonomisk. Kommunen og har hatt et godt samarbeid med Agderbygg som har trukket inn sine samarbeidspartnere bidratt positivt til prosjektet.

Fra juryens uttalelse

”Tverrfaglig deltakelse i prosjektet, samt prosessene, vitner om et langsiktig prosjekt, med stor faglig tyngde og politisk forankring.

... Skal man tilrettelegge for universell utforming er det viktig å få med så mange brukergrupper som mulig. Juryen ser at ved å dimensjonere for rullestolbrukere i dette friluftsområdet, har man oppnådd trinnfri og lett fremkommelighet, som er et gode for alle brukere.”

Råd til andre/veien videre

- Samhandling mellom statlig og kommunal forvaltning og brukergrupper
- Helhetlig kommunalt perspektiv på tilrettelegging av friområder for alle brukergrupper
- Brukerne må ha et eierforhold til prosjektet
- En viktig forutsetning er ønske og vilje til dugnadsinnsats
- For å få nye brukere er det viktig med god informasjon og skilting
- Sørge for god dialog med naboer
- Sikre estetisk utforming og ivaretagelse av stedets natur og egenart

Kontaktperson: Ann Opheim Jørgensen:
ann.opheim.jorgensen@mandal.kommune.no
tlf. 975 64 534

Mandal kommune har laget en liten strand ved å tilføre mergel (kalkholdig leire) i strandkanten og etablert en baderampe.

Mobil i land- og om bordstigningsheis for rullestolbrukere er montert på bryggen.

Foto: Mandal kommune

Gapahuk ved Svartbekken med trinnfri atkomst og høyt under taket.

Utsikt fra gapahuken.

Foto: Verdal kommune

Verdal kommune

Verdal kommune ligger i Nord-Trøndelag fylke

Størrelse i areal: 1 543 km²

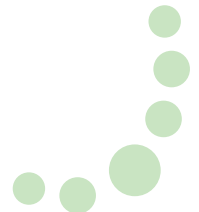
Folketall: 14 157 innbyggere (pr 01.01.09)

Arken arbeid og aktivisering er et dagtilbud for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Kommunen har arbeidet for bedre tilrettelegging av friluftsområdet "Svartbekken" og gården Lein Vestre, samt å utvide aktivitetstilbudet til brukerne. Verdal kommune får prisen for beste bidrag innen informasjon til innbyggerne i kommunen, både om tilrettelegging av området "Svartbekken" ved Lekdalsvannet og informasjon om Arken arbeid og aktivisering til brukere, pårørende og samarbeidspartnere.

55 brukere i aldersgruppen 18 – 70 år med ulik funksjonsevne benytter seg av dagtilbudet 5 dager i uken. Et viktig mål for prosjektet er økt fysisk aktivitet for brukerne, noe som forutsetter et godt egnet og tilrettelagt friluftsområde. Svartbekken ved Lekdalsvannet er nå base for friluftsgruppen og er et turmål for alle brukere. Friluftsgruppen er ute på tur hver fredag og har hovedansvaret for tilsynet ved Svartbekken.

Inn på tunet

Arken arbeid og aktivisering har inngått samarbeid med en privat gårdbruker. Tre dager i uken er brukerne på Lein Vestre og hjelper til med gårdsarbeid, blant annet maling, snekring, stell av dyr og drivhusarbeid. Gården var i utgangspunktet delvis tilrettelagt, og det var derfor ganske få og relativt små endringer som skulle til for at Arken arbeid og aktivisering kunne ta gården i bruk.

Tiltakene omfatter blant annet

- Etablering av rullestoltrasé ned til vannet
- Bygging av aktivitetsløype og toalett som er tilgjengelig for alle
- Tilrettelegging av gårdstun og fjøs på gården Lein Vestre
- Brosjyre om Arken arbeid og aktivisering
- Brosjyre om friluftsområdet

Samarbeidspartnere

Prosjektgruppen har vært bredt sammensatt av brukere, representanter for Arken, grunneier, Undervisningssykehjemmet, Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og Høgskolen i Nord-Trøndelag. De har trukket inn mange instanser i arbeidet, både kommunale etater, frivillige organisasjoner, nabokommunene og lokale bedrifter. Et eksempel er Verdal Fengsel og Steinkjer Videregående skole, som i felleskap har bygget en åtte meter bred gapahuk og tilrettelagt området for rullestolbrukere. De er nå i gang med å bygge toalett og skal også bygge flytebrygger, og kommer til å være med å utvikle området i årene framover. De innsatte ønsker å gi noe tilbake til samfunnet gjennom å være med å bidra til allmennyttige formål.

Økonomi/finansiering

Arbeidet har hittil kostet ca. 250 000 kr. Svartbekken ble finansiert via tilskudd fra Det kommunale rådet for likestilling av funksjonshemmede og Nord-Trøndelag fylkeskommune. Gården Lein Vestre ble tilrettelagt av eier. Arken arbeid og aktivisering betaler leie for å bruke gården, og dette går fra driftsbudsjettet.

Ny brosjyre blir også finansiert innenfor Arkens driftsbudsjett. I tillegg til den brosjyren som allerede er laget om Arken arbeid og aktivisering, skal de lage egen brosjyre om friluftsområdet.

Fra juryens uttalelse

”Juryen vurderer det brede samarbeidet, både internt og eksternt i prosjektet, til å mobilisere lokalsamfunnet på en konstruktiv og god måte. Prosjektgruppen har en informasjonsstrategi som tar i bruk ulike kanaler og virkemidler, som for eksempel mediaoppslag, brosjyre, nettsider og direkte informasjon til lag og foreninger. Juryen vurderer her Verdal kommunes brede mobilisering i prosjektet til å ha stor verdi i forhold til å spre informasjon om det konkrete tilbudet, men også om betydningen av fysisk aktivitet og forebygging.”

Veien videre

Området blir nå mer tilgjengelig og vil føre til økt fysisk aktivitet for mange. Det var vært viktig at brukerne har medvirket gjennom hele prosessen, både i planlegging, gjennomføring og evaluering. Bruk av ulike kanaler for å spre informasjon om prosjektet har vært viktig.

Råd til andre

- Vær ute i god tid med byggemelding/byggesøknad til kommunen
- Søk eksterne aktører om tilskudd til gjennomføring av prosjekt
- Ta kontakt og knytt nettverk med aktuelle samarbeidspartnere
- Avklar forventninger til samarbeidspartnere
- Brukermedvirkning i hele prosessen (planlegging, samarbeid og evaluering)
- Spre informasjon om friluftsliv og tilgjengelige områder gjennom kommunens hjemmeside, brosjyrer og lokale medier

Kontaktperson

Mona Kleiven Stene: mona.k.stene@verdal.kommune.no tlf. 92 05 64 39

hove

Kursstasjon
strand

Hove leirsenter på Tromøy i Arendal kommune tilbyr en rekke sjø- og friluftaktiviteter.

Tilrettelagt strand, bryggeanlegg og turvei.

Foto: Britt Fossli

Arendal kommune

Arendal kommune ligger i Aust-Agder fylke
Størrelse i areal: 272 000 km²
Folketall: 41 480 innbyggere (pr 01.06.09)

På Hove leirsenter, som eies og drives av Arendal kommune, har det vært arrangert leirer for mennesker med nedsatt funksjonsevne siden 1970-tallet. Senteret utvidet i 2008 tilbudet med en klatrepark, og i 2009 tok sommerleiren for barn og ungdom med fysiske funksjonsnedsettelse denne i bruk. 31 personer deltok, med ulikt funksjonsnivå.

Sommerleir i klatreparken er ikke et særtiltak, men aktivitetene kan tilpasses den enkeltes funksjonsnivå. Gjennom tilrettelagte lavterskeltilbud ønsker Hove Leirsenter å inspirere nye brukere til økt fysisk aktivitet.

Arendal kommune og sommerleiren vant også delkonkurransen "Sommerens opplevelse" - sommeren 2009.

Kort om sommerleiren

Hove Leirsenter er et senter for alle med aktiviteter for alle. Sommerleiren for barn og unge med fysiske funksjonsnedsettelse ønsker å stimulere til økt fysisk aktivitet i naturen og vise at det er mulig å drive ulike idretter og aktiviteter utendørs.

Visjonen til arrangørene er fysisk og mentalt grensesprengende for alle – og det ble det for leirdeltakerne i 2009. 65% av deltakerne var rullestolbrukere, og tre deltakere var blinde. 13 ulike idretter/aktiviteter sto på programmet, blant annet friluftsliv med overnatting i lavvo, klatring, ridning, bueskyting, dykking, padling og vannskikjøring. For første gang gjennomførte en helt blind deltaker hele runden i klatreparken!

Samarbeidspartnere

Kommunen har samarbeidet med Aust-Agder Idrettskrets, Norges Idrettsforbund – seksjon integrering og aktivitetsutvikling, Hoveleirens Venner, Hove Leirsenter og Aktivitetsarrangørene Wannado. Røde Kors Hjelpekorps og Speiderbevegelsen bidro også til å arrangere leiren.

Hoveleirens Venner er en frivillig forening som har påtatt seg vedlikehold og utbedringer av turstiene i området. Lederen av foreningen er selv rullestolbruker og en viktig ressurs for å ivareta intensjonene for leirsenteret. De ulike leirarrangørene, og spesielt deltakere med nedsatt funksjonsevne, har hvert år blitt spurt om mangler og ønsker til forbedringer, både utendørs og innendørs, og dette har gjort at tilretteleggingen har blitt bedre år for år.

Økonomi/finansiering

Leiren i 2009 hadde et budsjett på 217 500 kr, og dette ble finansiert gjennom deltakeravgift og med midler fra fylkeskommunen, Helsedirektoratet, kommunen, frivillige organisasjoner, private sponsorgaver og tilskudd fra Norges Idrettsforbund og særforbund.

Fra juryens uttalelse

”Juryen mener leiren har et sentralt hovedmål med mestringsglede – sprengre grenser – spore til videre aktivitet. Dette hovedmålet er helt i tråd med tankegangen bak konkurransen – hvordan inspirere nye brukere til naturopplevelse og økt fysisk aktivitet.”

Veien videre

Den sosiale atmosfæren som skapes når man får oppleve ting sammen med andre ute i det fri, har stor betydning. Stadig flere velger å ligge ute i lavvo eller under åpen himmel, på et fem millimeter tykt liggeunderlag, selv om man til vanlig er vant til "sykehusseng". Inspirert av prisen ønsker leiren for barn og unge å satse enda mer på deltakere med funksjonsnedsettelse i årene som kommer.

Råd til andre

For å få til et godt, tilrettelagt tilbud for barn og unge med funksjonsnedsettelse, har det vært nødvendig med et stort innslag av frivillighet. Dette er det viktigste rådet å gi videre.

Kontaktperson: Solveig P. Hervik,
folkehelsekoordinator/
barnas representant i kommunen,
e-post: solveig.pettersen.hervik@arendal.kommune.no
tlf. 41 24 37 59

*Egen klatrepark med uendelige muligheter.
Foto: Roar Laugerud*

Nytt bryggeanlegg som også er tilgjengelig for rullestolbrukere.

Båt med nedfellbar port slik at det blir trinnfri atkomst.

Aktivitetsområdet er gjort tilgjengelig med ny turvei. Grillplass og sitteplasser er tilrettelagt for alle.

Foto: Grimstadhøgda 4H

Tingvoll kommune

Tingvoll ligger i Møre og Romsdal fylke
Størrelse i areal: 337 km²
Folketall: 3082 innbyggere (pr 01.11.08)

Tingvoll kommune har flott natur og gode muligheter for friluftsliv, både til fjells og på fjorden. Idrettslagene legger til rette for friluftsliv generelt, men ingen har et spesielt fokus på å tilrettelegge for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Som ledd i konkurransen meldte Grimstadhøgda 4H inn et prosjekt for å gjøre opplevelser på fjorden og i skogen tilgjengelig for alle. Prosjektet gir økt mulighet til kontakt med naturen året rundt for alle som ønsker det.

Tiltakene omfatter blant annet

- Bygging av katamaranbåt i aluminium med rampe på babord side. Fiskebrønn midt på dekket som letter tilgangen for fiske. Opphøyet og tilpasset toalett med forheng.
- Rullestolrampe mellom fylkesvei og brygge, som er tilgjengelig hele året.
- Tilpasning av brygge og flytebrygge: Rekkverk og stoppklosser er montert, og det er bygget større og stødigere flytebrygge.
- Det er opparbeidet gangvei opp til selve friluftsområdet, med ballslette og volleyballbane. Mennesker med nedsatt bevegelsesevne som ikke kommer seg opp på annen måte kan nå kjøre dit med bil. Gangveien er tilgjengelig hele året.
- Området ved volleyballbane er planert, og det er lagt til rette for ulike aktiviteter som ballspill og skyting med pil og bue. Det er også tilrettelagt bål/grillplass med sitteplasser.
- Sti med rekkverk til en gamle på haugen er planlagt. Dette vil bli gjennomført i løpet av 2010.

Samarbeidspartnere

Prosjektgruppen har bestått av Grimstadhøgda 4H, det kommunale rådet for funksjonshemmede og kommunens ergoterapeut. Grimstadhøgda 4H har koordinert arbeidet, søkt om økonomisk støtte og hatt ansvar for det praktiske arbeidet.

Mange av kommunens etater har vært involvert i arbeidet, både kultur- og næringsavdelingen, teknisk avdeling og helse- og sosialtjenesten.

Økonomi/finansiering

Arbeidet har kostet 263 000 kr, der dugnad og egenkapitel fra Grimstadhøgda 4H utgjør ca. 50 000 kr. Prosjektgruppen har søkt og fått midler fra Tingvoll kommune, Møre og Romsdal fylkeskommune, 4H Norge, Gjensidigestiftelsen og fra andre organisasjoner og stiftelser.

Fra juryens uttalelse

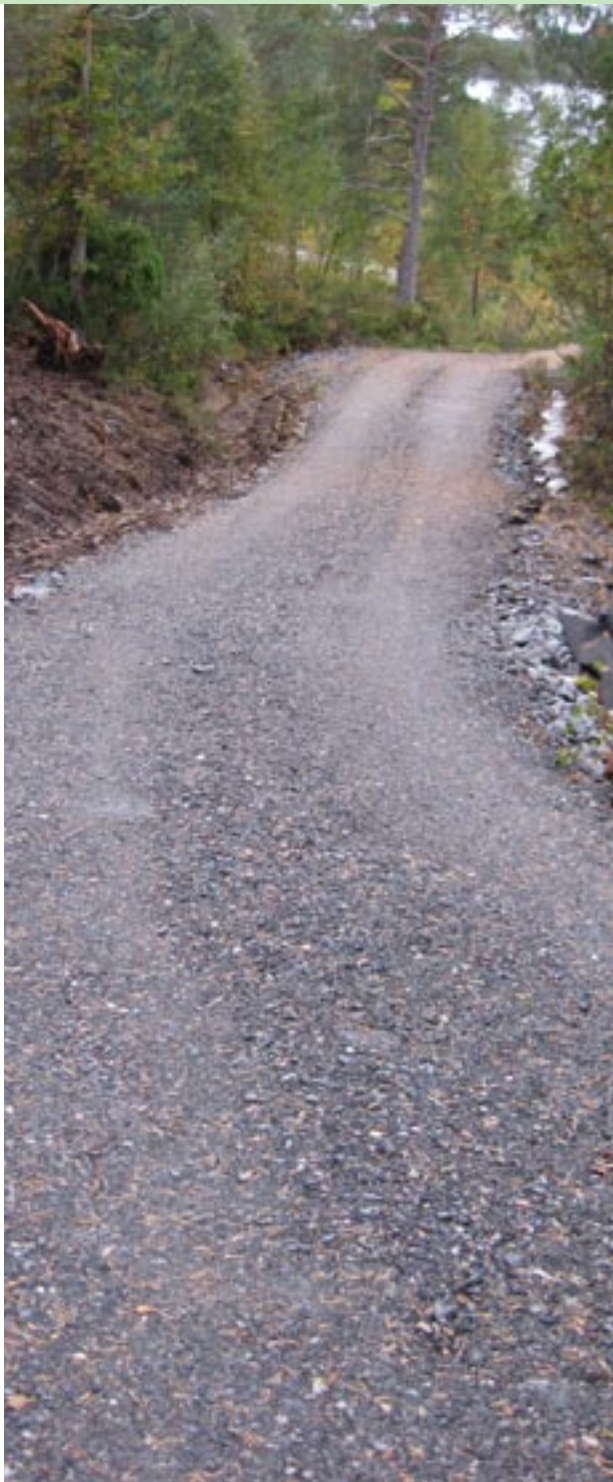
Juryen skriver blant annet: "Prosjektgruppen har tilstrebet en estetisk og funksjonell løsning av tilkomst til vannet og bryggen, samt arbeidet for tilrettelegging av et aktivitetsområde i skogen. Det er stor bredde i tiltakene som vil gi mange muligheter for deltakelse i friluftslivet og økt fysisk aktivitet".

Veien videre

Konkurransens formål var å stimulere til økt aktivitet. Gjennom tilrettelagte lavterskeltilbud ønsker kommunen å inspirere nye brukere til økt fysisk aktivitet. Båt- og fisketurer samt turer i skog og mark med grilling er en fin aktivitet for alle.

Grimstadhøgda 4H skal stå for ettersyn og vedlikehold.

Råd til andre

- Tenk gjennom på forhånd hvem som kan ha nytte av og interesse for et tilrettelagt anlegg og involver dem i planene! Det er lettere å få folk på dugnad når mange er involvert.
- Det er viktig å ha avklart eiendomsforholdene på forhånd, og å inngå leiekontrakt med grunneier. Leiekontrakten må beskrive hva som kan gjøres, og hvem som har ansvar for vedlikeholdet etter at anlegget er bygd. Leiekontrakten bør også si noe om hvem som eier og har ansvar for hva etter at leiekontrakten går ut.
- Ta hensyn til naturen og tilpass arbeidet til omgivelsene. Ikke tenk for vanskelig. Det er viktig å ta vare på naturen selv om en skal tilrettelegge for alle.
- Ha en person som er oppdatert på tilskuddsordninger og som tar ansvar for papirarbeidet gjennom hele prosessen.
- Det er nødvendig å ha én stor bidragsyter fra starten av for å sette i gang et så stort prosjekt.

Kontaktperson i kommunen:
Virksomhetsleder Åse Bjerke,
e-post ase.bjerke@tingvoll.kommune.no
tlf. 71 53 24 00

Utgitt juni 2010.
Tekst: Unn Christensen og
Deltasenteret.
BUF 00088.
Kan lastes ned fra www.bufdir.no.

